

Alkoholipoliittinen liberalismi nettiraivon aikakaudella

Tapaus #viski

MATILDA HELLMAN & ANU KATAINEN

Lokakuun yhdestoista päivä vuonna 2014 Helsingin Sanomat julkaisi verkkosivustollaan uutisen otsikolla ”Aluehallintovirasto kielsi viski-sanan käytön yksityisissä blogeissa”. Uutisen mukaan aluehallintovirasto (AVI) oli kieltänyt kahta bloggaajaa kirjoittamaan viskistä Helsingissä järjestetyn *Olut & Viskiexpon* yhteydessä viitaten alkoholilakiin, joka kieltää väkevien juomien markkinoinnin. Todellisuudessa AVI oli anniskeluluvan edellytyksenä ainoastaan vaatinut poistamaan viski-sanan tapahtuman nimestä ja logosta. Vaikka AVIn edustaja korjasi väitteen julkisuudessa heti seuraavana päivänä, kohu oli jo ehtinyt syntyä eri verkkoympäristöissä. Facebook, Twitter ja uutissivustojen keskustelut täyttyivät protestoivien kansalaisten viesteistä, joissa toisteltiin sanaa viski ja vaadittiin AVIn virkamiehiä vastuuseen sananvapauden loukkaamisesta. Tapahtumiin otti kantaa Radio Suomen haastattelutunnilla myös pääministeri Alexander Stubb, jonka mukaan tapaus oli käsittämätön: ”Menee sellaisen holhouksen suuntaan, joka suoraan sanoen on mautonta. Jos blogeissa ei sovi kirjoittaa viskistä tai hyvistä sikareista, silloin meidän viranomaisillamme ei ole tarpeeksi tehtävää.”

Stubbin kannanotto heijastaa poliittista ilmapölyä ja tuo kiteytetysti esiin, mistä kohussa oikeastaan oli kyse. Turhautumisen ytimessä oli näkemys valtion ja sitä edustavien virkamiesten liiallisesta vallasta, mikä nähtiin uhkaksi demokra-

tian ja sen keskeisen arvon, sananvapauden, toteutumiselle. Tyytymättömyyden ja raivon osoitukset muodostivat ”kyber-kapinan” (Van Laer & Van Aelst 2009), jossa osa keskustelijoista uhkasi päätöksen taustalla olleita virkamiehiä väkivallalla. Julkisen sektorin koko ja virkamiesten vähentämistarve ovat suomalaisen politiikan ajan kohtaisimpia kiistakysymyksiä. Kysymykset olivat myös näkyvästi esillä kevään 2015 eduskuntavaalikampanjoinnissa. Varsinkin vaalivoittaja keskustasta ja sen puheenjohtaja Juha Sipilä nostivat keskeisiksi vaaliteemoikseen normien purkamisen ja byrokratian keventämisen taloudellisen säästäväisyyspolitiikan nimissä. Myös Stubbin puoluekokoomus kannatti näkyvästi julkisen sektorin keventämistä ”normienpurkutalkoilla”. Viskikohun ympärillä vellonut raivo kohdistuikin ennen kaikkea virkamiehiin: ”Suomessa [on] aivan liikaa virkamiehiä kun tuollaisiin asioihin on aikaa puuttua. Ja veronmaksajat maksavat”, kuten yksi netikeskustelun osallistuja asian ilmaisi.

Stubbin viittaus viskiin ja hyviin sikareihin heijastaa puolestaan nautintojen sääntelyyn liittyviä poliittisia jännitteitä. Historiallisesti katsottuna raittiusliikkeen ja kieltolain vanavedessä alkoholin käytön rajoittaminen leimattiin valtion moralistiseksi käytännöksi, ja Suomen EU-jäsenyyden mukana toivottiin alkoholikulttuurin eurooppalaistumista. Sosiologi Pekka Sulkunen (1992) kuvasi 1990-luvun alussa ilmestyneessä tutkimuksessaan, miten suomalainen uusi keskiluokka ymmärsi alkoholipoliittikan valtion ja yksilön välisenä henkilökohtaisena suhteena. Alkoholinkäyttöön kohdistuva sääntely koettiin yksilönvapauden loukkauksena, koska kompetenttien ja vastuullisten kansalaisten ei nähty kaipaavan ulkoista ohjausta.

Artikkeli perustuu tutkimukseen, jonka päätulokset on esitetty artikkelissa Hellman, Matilda & Katainen, Anu: The Autonomous Finnish Man against the Nanny State in the Age of Online Outrage. The State and the Citizen in the “Whiskygate” Alcohol Policy Debate. Sosiologia 52 (2015): 4, 334–349.

Tiukka raja vedettiin ”muihin”, lähiöiden kapa-koissa istuvaan lippalakkiporukkaan, jonka ei nähty osaavan säädellä omaa juomistaan. Sama jännite on läsnä nykyisissäkin alkoholipoliittikkaa kritisoivissa puheenvuoroissa. Myös viskikohussa alkoholinkäyttö määrittyi henkilökohtaisen vapauden alaan kuuluvaksi, mutta kysymys kontrolloivan alkoholipoliittikan oikeutuksesta yhdistettiin laajempaan keskusteluun Suomen taloudellisesta kehityksestä ja kansainvälisestä asemasta.

Yksilön vapauden ja valtiovallan vastakkainasettelu on poliittisen keskustelun perinteisiä teemoja ja keskeinen erityisesti alkoholipoliittikkaa koskevassa julkisessa keskustelussa (Hellman & Karlsson 2012). Kiinnostavaa viskikohun tapauksessa on etenkin reaktioiden räjähdysoima ja laajuus sekä sen kosketuspinnat ajankohtaisten poliittisten kiistakysymysten kanssa. Viskikohu syttyi nopeasti, mutta sammui vielä nopeammin alkuperäisen uutisen virheellisten tietojen korjaamisen jälkeen. Kohu kertoo silti kiinnostavalla tavalla poliittisen mielipiteenilmaisun muodoista sosiaalisessa mediassa ja internetin keskustelupalstoilla. Viskikohu oli ennen kaikkea sosiaalisessa mediassa syntynyt ilmiö, eikä sitä voi ymmärtää ottamatta huomioon internetissä käytävän yhteiskunnallisen keskustelun erityispiirteitä. Näihin kuuluvat olennaisena osana kärjistyksen ja erityisesti poliittisesti kuumissa ja arkaluonteisissa aiheissa aggressiivisuus ja leimaaminen. Olemme analysoineet Helsingin Sanomien alkuperäisen uutisen ympärille syntynyttä nettikeskustelua esimerkkinä alkoholipoliittisesta liberalismista 2010-luvulla. Tarkastelemme, minkälaisia rajanvetoja ja vastakkainasetteluita viskikohussa nousee esiin ja keitä ovat tämän päivän alkoholipoliittisen keskustelun ”me” ja ”muut”.

Alkoholipoliittinen keskustelu nettirai-von aikakaudella

Alkoholi on monella tapaa suomalaisen kollektiivisen identiteetin kulmakiviä. Usein on leikkimielisesti ehdotettu, että humalassa toikkarointi on se kansallinen erityispiirre, joka erottaa meidät muista kansoista ja josta meidät maailmalla tunnetaan. Klaus Mäkelä (1999, 88) on tiivistänyt, että ”juominen on Suomessa kulttuurisesti tarjolla oleva tapa ylittää oma itsellisytyensä”. Suomalaisen (miehisen) juomatavan keskeinen merkityselementti taas on liitetty vapauteen. Pertti Alasu-

taria (1983) mukailen, juominen on ollut osa kodin ja työelämän valtasuhteiden ulkopuolella olevaa ”miehisen vapauden valtakuntaa”. Suomalaiseen juomatapaan suhtaudutaan häpeillen, mutta alkoholiin liittyvät kielteiset mielikuvat ovat osaltaan syntyneet aktiivisen poliittisen toiminnan tuloksena. Raittiusliike ja siihen läheisessä yhteydessä ollut työväenliike näkivät alkoholin uhkana perheen hyvinvoinnille, työvoiman laadulle sekä muille kansalaisen perushyveille, kuten sivistykselle ja vastuullisuudelle (Johansson 2001).

Suomalaisten räyhäävää ja väkivaltaista humalaa ryhdyttiin taltuttamaan rajoittavan alkoholipoliittikan keinoin 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Paineet järjestelmän liberalisoimiseen alkoivat kasvaa erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla raittiusliikkeen menettäessä painoarvoaan. Alkoholipoliittiset kiellot ja rajoitukset alkoivat symboloida vanhanaikaisia ja konservatiivisia arvoja, joista valtaosa ihmisistä halusi irrottautua (Warpenius & Sutton 2000). Euroopan unionin jäsenyys vuonna 1995 merkitsi selvää suunnanmuutosta suomalaiselle alkoholipoliittikalle matkustajatuonnin vapautumisen, julkisen alkoholinkäytön sallimisen sekä mainonnan rajoitusten ja Alkon monopolin osittaisen purkamisen myötä.

Mediassa alkoholipoliittinen liberalismi alkoi näkyä vahvasti varsinkin 1990-luvun jälkipuoliskolla vastustuksena kontrollijärjestelmää ja sen perusteluita, kokonaiskulutusmallia ja kansanterveyden edistämistä, kohtaan. Keskeisin argumentti oli perusteiltaan markkinaliberalistinen ja yhdisti kontrollivetoisen alkoholipoliittikan yleisempiin kysymyksiin byrokratiasta, valtiollisen sääntelyn oikeutuksesta ja toimivan markkinatalouden reunaehdoista. (Törrönen 2001.) Viime vuosina erityisesti iltapäivä- ja talouslehdet ovat kyseenalaistaneet hintapolitiikan ja veronkorotusten merkityksen alkoholinkulutuksen vähentämisessä (Hellman & Karlsson 2012). Populääreissä puhettavoissa alkoholi ja siihen liittyvä ongelmakenttä ymmärretään yhä enemmän yksilöllisessä, eikä niinkään yhteiskunnan vastuuta korostavassa kehyksessä (Hellman 2010; 2012).

Alkoholipoliittisen liberalismiin ”suurella kertomuksessa” ei ole kuitenkaan kyse markkinataloudellisesta uusliberalismista vaan sivilisaatioprosessista, jossa alkoholi vapautuu sen symbolisesta ja moraalista painolastista. Tässä narratiivissa alkoholista tulee kontrollijärjestelmän murentuessa luonteva osa ihmisten arkipäivää ja suomalainen juomiskulttuuri muuttuu sivistyneeksi. Täl-

lä unelmalla mannermaisesta ja sivistyneestä juomiskulttuurista ja paremmasta yhteiskunnasta on Suomessa pitkät juuret (Mäkelä 2011). Alkoholipolitiikan liberalisoimista on vuosikymmenten ajan perusteltu nimenomaan alkoholikasvatuksen ja juomatapojen sivilisoimisen näkökulmasta eli niin sanotun romanttisen (Sulkunen 2000) tai utooppisen liberalismiin (Törrönen 1999) kehityksessä. Esimerkiksi keskioluen saamista ruoka-kauppoihin perusteltiin aikanaan haittojen vähentämisellä ja humalahakuisen juomisen suitsimisella. Liberaali alkoholipolitiikka symboloikin nykyisin modernia eurooppalaisuutta, kansainvälisyyttä ja kompetentteja kansalaisia, joiden juominen ei edellytä valtiojohtoista sääntelyä. Näin ollen alkoholipoliittisen liberalismiin vastaiset näkökulmat leimataan helposti vanhanaikaiseksi moralismiksi: kun eräs keskustapuolueen edustaja helmikuussa 2015 esitti keskioluen myynnin siirtämistä takaisin Alkoon, ehdotus tuomittiin muiden puolueiden taholta ja julkisessa keskustelussa kaiuksi menneisyydestä.

Alkoholipolitiikka herättää siis edelleen ihmisissä voimakkaita tunteita. Kyse on perustavanlaatuisista poliittisista jännitteistä, jotka koskevat yksilön ja yhteiskunnan, tai pikemminkin kansalaisen ja valtion, suhdetta, ja sitä, missä määrin yksilön kulutustottumuksiin puuttuminen on oikeutettua. Nämä varsin abstraktit teemat nousevat helposti yhteiskunnalliseen keskusteluun juuri alkoholin liittyvien kysymysten kohdalla. Elämäntapoihin liittyvillä kysymyksillä on erityisasema poliittiselle omistautumisen ja osallistumisen tarttumapintana (esim. Jenkins 2015). Esimerkiksi ruokaan, eläinten oikeuksiin ja ilmastonmuutokseen liittyvät teemat kanavoituvat erilaisiksi poliittisen aktivismin ja osallistumisen muodoiksi.

Nettiympäristöt, esimerkiksi sosiaalinen media, tarjoavat nykyisin alustan poliittiselle matalan kynnyksen vuorovaikutukselle, jossa erityisesti kuluttamiseen ja tätä kautta henkilökohtaiseen identiteettiin liittyvät kysymykset ovat keskeisesti läsnä. Maun, kulttuuripreferenssien mutta myös erilaisten kannanottojen kautta välitämme mielikuvia siitä, keitä me olemme kansalaisina ja ihmisinä. ”Kliktivismillä” (*cliktivism*, esim. Halupka 2014) on viitattu poliittiseen osallistumiseen, joka ilmenee poliittisten sisältöjen ja vetoomusten jakamiseen ja tukemiseen esimerkiksi niin sanotun tykkää-toiminnon välityksellä sosiaalisessa mediassa. Tutkijat ovat edelleen erimielisiä siitä, mikä merkitys sosiaalisessa mediassa tapahtuval-

la poliittisella vuorovaikutuksella on ja voiko tätä vuorovaikutusta edes kutsua poliittiseksi osallistumiseksi tai aktivismiksi käsitteiden perinteisessä merkityksessä. Osallistuminen on vaivatonta ja yksittäinen ihminen voi tukea hyvinkin erilaisia näkökantoja ja aloitteita ilman sitoutumista pitkäjänteiseen tavoitteelliseen toimintaan. Tästä syystä sosiaalisen mediassa tapahtuvaan poliittiseen keskusteluun on suhtauduttu vähätellen. Kliktivismin lisäksi on puhuttu esimerkiksi ”slaktivismista” (*slacktivism*), joka viittaa siihen, että poliittisten intressien tukeminen netissä ei lopulta johda varsinaiseen aktiiviseen toimintaan, vaan tarkoituksena on ainoastaan tuottaa vaikutelma aktiivisuudesta ja tätä kautta lähinnä hyvää mieltä osallistujille (Christiansen 2011; Kaun 2015).

Monien tutkijoiden pessimismistä huolimatta sosiaalinen media on nykyisin merkittävin sosiaalisten liikkeiden muodostumisen ja poliittisen keskustelun kanava. Esimerkiksi perussuomalainen europarlamentaarikko Jussi Halla-aho loi oman poliittisen uransa pohjan yksinomaan blogikirjoittajana. Myös perinteiset poliittiset puolueet toimivat aktiivisesti nettiympäristöissä. Poliittinen osallistuminen internetissä ei rajaudu ainoastaan klikkauksiin tapahtuvaan tukemiseen, vaan tarjolla on lukuisia eri tapoja osallistua ja vaikuttaa. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvalla liikehdinnällä on nykyisin voimakas vaikutus politisoitumisen prosessiin ja näin ollen lopulta myös poliittiseen valanjakoon. Päivitysten, blogikirjoitusten ja ”tykkäämisten” avulla on mahdollista konstruoida poliittisia ja sosiaalisia vastakkainasetteluita ja kommunikoida niitä helposti ja näkyvästi. Nykyiset poliittisen aktivismin ja julkisuuden tutkijat ovatkin korostaneet, että poliittista toimintaa ei pidä nähdä pelkästään intressiryhmien välisenä kamppailuna vaan toimintana ja prosessina, jossa pyritään yhteiskunnan moraalijärjestyksien muuttamiseen nostamalla erilaisia ongelmia julkisen keskusteluun (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011).

Viskikohun aikaansaamaa sosiaalisen median protestivyöryä ei voi pitää varsinaisena sosiaalisena liikkeenä, mutta se tarjoaa erinomaisen esimerkin poliittisesta vaikuttamisesta ja osallistumisesta sosiaalisessa mediassa. Helsingin Sanomien Olut-expoa käsitellyt uutinen laukaisi mielipidevyöryn, joka koskee pohjimmiltaan samaa kansalaisen ja valtion välistä vertikaalista suhdetta, jonka Sulkusen (1992) haastattelemat uuden keskiluokan miehet artikuloivat puhuessaan suhteestaan alkoholiin. Kuten alkoholipoliittisissa keskusteluissa

yleisemminkin kyse on myös julkisen sektorin ja tätä kautta koko hyvinvointivaltion legitimitetistä ja valtion oikeudesta puuttua kansalaisten elämään (Sulkunen & al. 2000). Samalla viskikohu tarjoaa mahdollisuuden analysoida suomalaisen alkoholipoliittisen liberalismien jatkuvuuksia ja katkoksia sekä sitä, miten suomalaisen kollektiivisen identiteetin suuri kertomus jäsentyy tässä kehityksessä 2010-luvulla.

Viskikeskustelun poliittiset jakolinjat

Helsingin Sanomien julkaisema uutinen levisi nopeasti kaikille uutis sivustoille aiheuttaen nopeasti satojen kommenttien vyöryn.¹ Helsingin Sanomien mukaan (12.10.2014) #viski-hashtagia käytettiin Twitterissä neljän sekunnin välein uutisen julkaisun jälkeen. Facebookissa toisteltiin uutisen tyrmistytämänä viski-sanaa, ja monet vaihtoivat profiilikuvansa viskipulloksi tai vastaavaksi. Lisäksi perustettiin leikkimielisiä sivustoja, joilla vaadittiin esimerkiksi Finlandia-talon nimen muuttamista Finlandian viitatessa vodkamerkkiin. Kaiken kaikkiaan uutinen oli näkyvästi esillä sosiaalisessa mediassa ja uutis sivustoilla koko lauantai-iltapäivän ja illan 12.10.2014. Kiinnostava piire käydyssä keskustelussa oli, että innokkaimmat osallistujat näyttivät olevan pääosin miehiä. Sanomalehtien kommentointi on pääsääntöisesti mahdollista nimettömänä, mutta suuri osa nimimerkeistä viittasi miespuoliseen kirjoittajaan. Miesten ja naisten osuudet on mahdollista laskea Iltalehden kommenttien perusteella, koska kommentointimahdollisuus on yhdistetty Facecook-profiileihin. Iltalehden kommentoijista 83 prosenttia oli miehiä.

Jukka Törrösen (2001) mukaan sosiaalisten ongelmien maallikkotasolla tapahtuvat määritellyt kääntyvät helposti identiteettikysymyksiksi, joissa vedetään rajoja meidän ja muiden arvojen välille. Tämä voi tapahtua puheessa eronteilla, joilla pyritään ottamaan etäisyyttä itselle vieraaksi koettuihin tai vastenmielisiin henkilöihin, ryhmiin tai käyttäytymistapoihin, näiden erontekojen kytkemisellä historiallisiin tarinalinjoihin ja puhujien asemoitumisella näissä tarinoissa. Viskikohuun

¹ Artikkelia varten on analysoitu Suomen suosituimpien uutis sivustojen, Helsingin Sanomien, Iltasanomien, Iltalehden ja MTV:n, viskikohua käsitelleet keskusteluketjut, yhteensä yli 700 kommenttia.

liittynyt keskustelu jäsentyy varsin saumattomasti Törrösen hahmotteleman analyttiseen kehikoon. Keskustelun keskeiset teemat liittyvät uhkakuvien maalailuun – mitä Suomelle tapahtuu, jos AVIn virkamiehillä on oikeus rajoittaa sananvapautta – ja syyllisten etsimiseen – mitkä tahot ovat vastuussa byrokraattisen kontrollijärjestelmän luomisesta. Näiden teemojen kautta rakentuu kuva suuremmasta historiallisesta narratiivista ja sen toimijoista. Kyse on suomalaisen kollektiiviseen identiteettiin liittyvästä merkityskampailusta.

Keskustelussa määritellyt uhkakuvat liittyvät kolmeen teemaan: liberaaliin demokratiaan, talouteen ja kansalaisten hyvinvointiin. Keskustelijat asemoivat itsensä liberaalin demokratian puolustajiksi ja rinnastavat Suomen hallinnon menneisiin ja nykyisiin autoritaarisiiin järjestelmiin, kuten Neuvostoliittoon, Kiinaan ja Pohjois-Koreaan: ”Onko tämä tottakaan? Minä kun naiivina kuvitelin, että sensuuri elää ja voi hyvin esimerkiksi Kiinassa, mutta Suomihan on vajonnut aivan samalle tasolle.” Toisin kuin monissa muissa julkisissa keskusteluissa, EU ei edusta viskikohussa byrokraattista hirviötä vaan kansalaisyhteisöiden puolustajaa, joka voi potentiaalisesti pelastaa Suomen virkamiesten diktatuurilta.

AVIn edustama sääntely ja suomalainen alkoholipolitiikka yleisemminkin liitettiin keskusteluissa ajankohtaisiin kysymyksiin talouskasvun mahdollisuuksista. Sääntelyn katsottiin estävän Suomea nousemasta taantumasta ja esitettiin, että alkoholisääntely ja sen edellyttämät hallinnolliset järjestelyt estävät talouden optimaalisen toiminnan. Rajoittava alkoholipolitiikka esitettiin keskusteluissa hallinnollisena strategiana, jonka tarkoituksena on estää ihmisten kasvu autonomiseksi, vapaasti itseään toteuttaviksi ja tätä kautta myös taloudellisesti tuottaviksi yksilöiksi. Tähän liittyy niin sanottu kielletyn hedelmän argumentti, jossa humalahakuinen juomatapa nähdään seuraukseksi rajoittavasta alkoholipolitiikasta. Vain vapaa yksilö voi oppia vastuulliseksi ja itseään sääteleväksi: ”Täsmälleen niin kauan kuin kukkahattuhuysäri yrittää viedä väkisin sitä pulloa, se juopoin on se suurin sankari. Jos alkoholille ei tehdä kieltämällä ja huysämällä sädekehää, siitä humalaisimmasta tulee se suurin luuseri, niin kuin Keski- ja Etelä-Euroopassa on käynyt. Ei se koskaan muut sillä, että yritetään täysin ääliömäisillä säännöksillä päähän lyömällä tätä muuttaa.”

Ketkä sitten esitettiin syyllisiksi tiukkapipoi-

sen ja rajoittavan Suomen luomiseen? Keskustelussa nimetyt tahot voidaan jakaa kolmeen kategoriaan: virkamiehet, vasemmistopuolueet ja naiset. Koska viskikohu liittyi yksittäiseen virkamiespäätökseen, virkamiehet olivat keskustelun keskeisin vihan kohde. Virkamiehiä kuvattiin verovarjoilla loisiviksi typeryksiksi, tarpeettomiksi paperinpyörittäjiksi ja avohoitopotilaisiksi. Heidän esitettiin vievän Suomea kohti diktatuuria ja heidän päätöksistään kuvattiin irrationaaliseksi ja kansalaisten vapautta rajoittaviksi: ”Suomi haluaa kansalaiset pois jaloista pyörimästä, jotta järjestelmä voi elää yksin omaa elämäänsä. Nykyinen virkamiesviidakko estää kaiken älykkään toiminnan ja tuhoaa kaiken kulttuurin. Jätetään suomi virkamiehille, niin saavat haluamansa, tosin, palkatta.”

Irrationaalisen itsevaltiaan lailla toimiva virkamieskunta juontaa kommentista esiin piirtyvän narratiivin mukaan Suomen historiasta köyhään ja maatalousvaltaisena maana ja sen eriskummallisista päätöksentekokäytännöistä: ”Meikäläinen käsittelemättömän alkoholipolitiikkaa on nimenomaan kepulaista perua. Perua siitä agraariyhdistykunnasta, jossa näkemys oli ja ilmeisesti edelleenkin on se, että jokainen suomalainen on potentiaalinen Ryysyrannan Jooseppi. Sosiaalidemokraatit kannattavat mielellään tällaista ihmisten toimintavapauden rajoittamista, koska puolue haluaa, etteivät kansalaiset itse päättää mistään, vaan SDP yhdessä SAK:n kanssa päättää siitä, miten kansalaiset tässä maassa elävät ja miten heidän omat rahansa käytetään.” Vasemmiston ja keskustapuolueen kannattajat esitettiin keskusteluissa eräänlaisina autoritäärisinä persoonallisuuksina, joille on luonnollista kannattaa keskusjohtoista ja yksilönvapauksia halveksivaa yhteiskuntajärjestelmää. Vaikka kaikki puolueet saavat osansa haukuista, erityisesti vasemmistopuolueet ja niin kutsutut punavihreät olivat eniten syytelyn kohteina. Vasemmistopuolueet nähtiin sääntöjen ja rajoitusten ehtymättömänä lähteenä. Ne edustivat näin ollen kaikkea sitä, mitä keskustelussa vastustettiin.

Narratiivin eräänlainen päätepiiste on *holhousvaltio*, jossa ihmiset on *hyysätty* toimintakyvyttömiksi, mutta jossa piilee kapina: ”Aikansa kanssa voi potkia, haukkua, leimata jokainen alkoholistiksi, kieltää kaiken, luoda byrokratia josta itse luojakaan ei saa selvää, mutta jossain kohti lähtää.” Viskikohun ehkäpä kiinnostavin juonne liittyy siihen, millä tavalla kuva suomalaisen holhousvaltion synnystä kytkettiin sukupuoleen ja esitettiin ennen kaikkea naissukupuolen projektina.

Kommenteissa esiintyi tiuhaan termi *kukkahattutäiti*, jota käytetään yleisemminkin mediakeskusteluissa kuvaamaan tiukka- ja moraalista tuomitsemista. Joka tapauksessa termi on sukupuolittunut ja liittyy autoritääriset ja holhoavat pyrkimyksen nimenomaan naisiin. Naisiin kohdistuva vihamielisyys oli keskusteluissa eksplisiittistä eikä perustunut pelkästään kukkahattutäityyppiin nimityksiin: ”Ei tarvitse kertoa, kumman sukupuolen keksintöä mokoma meininki on.”

Sulkusen tutkimuksen (1992) uuden keskiluo-kan miehet esittivät ”muiksi” juomisen kontrolloinnissa epäonnistuneita. Viskikohun muut taas jäsenyivät pikemminkin poliittisiksi vastustajiksi. He ovat virkamiehiä, vasemmistolaisia, rajoittavan alkoholipolitiikan kannattajia – ja naisia. Voidaan myös sanoa, että keskustelussa vastustajan roolissa olevat naiset eivät ole keitä tahansa naisia, vaan sellaisia, jotka osallistuvat ja vaikuttavat muualla kuin kotona: ”Tällä hetkellä tuon aatemaailman pääedustaja on SDP sote ministeri ’Huovilainen’. Sitä myös ajoi eräs edeltäjänsä, Guzenina ja niiden lisäksi lähes joka ikinen mihinkään valta asemaan päässyt punanainen. Vihernaiset ovat lähinnä keskittyneet liito oravan papanoihin ja teollisuuden alasajoon jotta voisimme palata luoliin asumaan.”

Keskusteluissa esitetään erontekojen kautta, ketkä kuuluvat ”meihin”, siis suuren kertomuksen sankareihin. Niistä välittyy kaipuu perinteiseen patriarkaaliseen järjestelmään, jossa nainen ei puutu miehisen vapauden alaan, jota alkoholinkäyttö keskusteluissa symboloi. Holhousvaltiota ja kukkahattutätien hyysäämistä nousevatkin vastustamaan miehet, apujoukkoinaan vapaa markkinatalous, liberaalit länsimaiset demokratiat ja EU. Uhkana ei ole ainoastaan Suomen taantuminen diktatuuriin ja ikuisen talousahdinkoon, vaan vaakalaudalla on miesyksilön suvereniteetti.

Lopuksi

Anu Koivunen ja Mikko Lehtonen (2011) ovat luonnehtineet nykyistä suomalaista poliittista ja ideologista keskustelua uusliberaalien globaalistajien, hyvinvointivaltion perinnön puolustajien ja uusnationalistien väliseksi kiistaksi. Uusliberaalit globaalistajat korostavat kansainvälistä kilpailua ja ajavat sellaisia rakenteellisia muutoksia, jotka tekisivät Suomesta kilpailukykyisemmän yhä kovene-

villa globaaleilla markkinoilla. Hyvinvointivaltion perinnön puolustajat kannattavat kyllä markkinataloutta, mutta korostavat sellaisia arvoja kuin tasa-arvo ja yhteisvastuullisuus ja näkevät valtion ja yhteiskunnan keskeisessä roolissa näiden tavoitte- lussa. Uusnationalistit kokevat Koivusen ja Leh- tosen mukaan olevansa globaalien kilpailun häviä- jii. Heillä on konservatiivinen näkemys siitä, mi- tä kansalliset edut oikeastaan ovat, ja he näkevät näiden puolustamisen olevan keino myös henki- lökohtaisten etujen ajamiseen. Koivusen ja Leh- tosen jaottelua hyödyntäen viskikohussa näyttivät yhdistyvän erikoisella tavalla uusliberaalien globalistajien ja uusnationalistien näkökulmat ja intressit. Vastenmielisyys alkoholirajoituksia kohtaan näyttäisi yhdistävän kumpaan ryhmää. Perussuomalaiset, jotka edustavat nykyisellä puoluekentällä juuri uusnationalisteja, ovatkin näkyvästi kannattaneet alkoholisääntelyn purkamista.

Viskikohun keskeisin narratiivi voidaan tiivistää autonomisen (mies)kansalaisen puolustukseksi. Sen keskeisin viesti oli, että yksilöllä on oikeus elää parhaaksi katsomiensa periaatteiden mukaan ilman moralistisia ja byrokraattisia pakotteita, joi- ta alkoholipolitiikka keskustelussa edusti. Kohun laajuudesta ja näkyvyydestä huolimatta esitetyt intressit tuntuivat koskevan lopulta vain rajattua joukkoa, nimittäin alkoholipolitiikasta liberalis- tisesti ajattelevia sekä julkiseen valtaan kriittisesti suhtautuvia miehiä. Vaikka keskustelussa vedotiin yhteiseen hyvään – kansalaisoikeuksiin, hy- vinvointiin ja toimiviin markkinoihin – sen kärki oli lopulta varsin kapea ja kulminoitui vaatimuk- siin vapaudesta käyttää alkoholia ilman ulkoises- ti asetettuja rajoituksia. Tällaiseen alkoholipoliitti- seen liberalismiin kuuluu olennaisena osana yksi- lön vapauden lisäksi myös yksilön vastuun koros- taminen: alkoholista aiheutuneet ongelmat näh- dään viime kädessä alkoholiongelmaisen itsensä syyksi. Tämä yksilön vastuuta korostava ajattelu- tapa on havaittu monissa suomalaisissa, päihde- ongelmien liittyvää maallikkoajattelua koskevissa tutkimuksissa (Hellman 2010; 2012, Hirschovits- Gerz & al. 2011). Yksilön vastuuta korostavien näkemysten on huomattu kuitenkin koskevan lähinnä ennaltaehkäiseviä alkoholipoliittisia toimia, kuten saatavuuden ja mainonnan rajoituksia. Kes- kusteluissa alkoholin aiheuttamista haitoista ja al- koholiongelmaisten hoidosta vedotaan useimmi- ten hyvinvointivaltion ja ”systeemin” vastuuseen ongelmien ratkaisussa (Hellman 2012; Hellman

& Room 2014). Sulkunen (2009) on kuvannut tätä ristiriitaa kansalaisten vaatimuksina sekä au- tonomiaan että intiimiyteen nykyisissä markkina- liberaaleissa kulutusyhteiskunnissa. Halutaan siis samaan aikaan mahdollisimman suurta yksilön- vapautta ja yksilöllisyyden tunnustamista, mutta toisaalta suojaa muiden – kuten häiritsevien juop- pojen – aiheuttamilta haitoilta.

Viskikohun kiinnostavuus ilmiönä liittyy var- sinkin siihen, että se näytti vetoavan erityises- ti miehiin, ja keskustelukommenteista hahmot- tuvassa narratiivissa keskeinen vastakkainasette- lu koski miehiä ja naisia, miesten edustaessa va- pautta, autonomiaa ja yksilöllisyyttä, naisten taas moralismia, sääntelyä ja byrokratiaa. Tulkitsem- mekin, että viskikohun naisvihaan viittaavat pu- heenvuorot ovat esimerkki tällä hetkellä näkyvästi esillä olevasta populistisesta diskurssista, jossa on pyritty heikentämään naisten asemaa ja kyseen- alaistamaan tasa-arvoon liittyviä pyrkimyksiä (Sa- resma 2012; Lähdemäki & Saresma 2014). Toi- saalta julkisen sektorin kritiikki jo itsessään liit- tyi naisten yhteiskunnalliseen asemaan. Pohjois- mainen hyvinvointivaltio on perinteisesti pyrki- nyt tasa-arvoon ihmisryhmien kesken, ja sen jul- kinen sektori, jota keskustelussa kärkevästi arvosteltiin, on työllistänyt erityisesti naisia ja mahdol- listanut naisten yhä suuremman irtautumisen kodin piiristä työmarkkinoille.

Mitkä ovat tällaisen nettiraivon mahdolliset pi- dempiaikaiset vaikutukset demokratiaan ja poliit- tiseen järjestykseen? Internetissä tapahtuvaan poliittiseen vaikuttamiseen ja vuorovaikutukseen on ladattu suuriakin odotuksia. On ajateltu, että in- ternet laajentaa julkista sfääriä, mahdollistaa uu- denlaisia osallistumisen muotoja ja madaltaa kyn- nystä poliittiseen toimijuuteen, jolloin poliittisesta järjestelmästä tulee yhä avoimempi suhteessa kan- salaisten vaikutusmahdollisuuksiin. Monet tut- kijat ovat esittäneet, että internetissä tapahtuvan vuorovaikutuksen antisosiaalinen luonne tekee tällaiset odotukset perusteettomiksi tai ainakin lii- oitelluiksi (Stromer-Galley & Wichowski 2011) ja että internetissä tapahtuvat vaikutuspyrkimykset eivät ehkä koskaan ankkuroidu todellisiin päätök- sentekojärjestelmiin (Kaun 2015). Vaikka inter- netin keskustelut eivät välttämättä edusta masso- jen ääntä vaan pikemminkin äänekkäimmät ryh- mät saavat eniten tilaa, ne ovat yhä vaikutusvaltai- sempia poliittisen mielipideilmaston muokkaajia (Halupka 2014). Poliittiseen keskusteluun osallis- tuminen ja jo pelkästään sen sivusta seuraaminen

voi parhaimmillaan lisätä kansalaisten kiinnostusta politiikkaan ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Toisaalta netissä esiintyvä populistinen vihapuhe voi lisätä ennakkoluuloja, kiristää poliittisten ja sosiaalisten ryhmien välisiä suhteita ja heikentää kansalaisten luottamusta paitsi poliittiseen järjestelmään, myös viranomaisiin ja yhteiskunnan instituutioihin. Viskikohu herättää lisäksi kysymyksen, kuinka suuressa määrin sosiaalisen median ilmiöiden taustalla ovat erilaiset etujärjestöt taloudellisine intresseineen pikemminkin kuin aktiivisten kansalaisten spontaanit reaktiot.

Keskustelu alkoholipolitiikasta ja yksilönvapaudesta tulee kaiken todennäköisyyden mukaan jatkumaan myös tulevaisuudessa. Vuoden 2015 alusta voimaan tullut uusi alkoholilaki vaikutti erityisesti alkoholimainonnan mahdollisuuksiin sosiaalisessa mediassa. Tällä hetkellä alkoholiteollisuus, jakelijat ja maahantuojat eivät esimerkiksi saa hyödyntää mainonnassa kuluttajien blogeissa ja sosi-

aalisessa mediassa tuottamaa materiaalia. Kyse on edelleen tunteita herättävistä aiheista: sananvapaudesta, sen rajoittamisesta, kaupallisista intresseistä ja suomalaisesta alkoholikulttuurista. 2010-luvun alkoholipoliittinen liberalismi on saanut aiempiin tutkimuksiin verrattuna uusia muotoja. Poliittiset aiheet saavat sosiaalisessa mediassa potentiaalisesti sekä suuren mediahuomion että valtavan määrän kommentoijia. Viskikohussa reagointi yhdistyi varsin perinteisiin liberalistisiin argumentteihin, joihin on aiemminkin vedottu alkoholikontrollia käsittelevissä keskusteluissa. Yllättävää on se, että tähän taloudellis-rationaaliseen argumentaatioon yhdistyi kysymys sukupuolten välisistä suhteista ja naisten yhteiskunnallisesta asemasta. Suomalaisten juomatapojen suurista muutoksista huolimatta alkoholi näyttäisi edelleen symboloivan miehen vapauden valtakuntaa, johon kajoaminen herättää raivokasta vastarintaa.

KIRJALLISUUS

- Alasuutari, Pertti: Miehen vapauden valtakunta. Erään lähiöravintolan kansa-asiakkaiden pienkulttuuri. *Alkoholipolitiikka* 48 (1983): 1, 17–26.
- Christiansen Henrik Serup: Political activities on the internet: Slactivism or political participation by other means. *First Monday* 16 (2011): 2. <http://dx.doi.org/10.5210/fm.v16i2.3336>
- Falk, Pasi & Sulkunen, Pekka: Suomalainen humala valkokankaalla – suomalaisen miehen myyttinen fantasia. *Sosiologia* 17 (1980): 4, 257–270.
- Halupka, Max: Clicktivism: A systematic heuristic. *Policy & Internet* 6 (2014): 2, 115–132.
- Hellman, Matilda: From myth of marginality to portrayals of an addictive society: Reporting on addictions in the Finnish press (1968–2006). *Addiction Research & Theory* 18 (2010): 2, 224–242.
- Hellman, Matilda: Riippuvuutta ja kompetenssia koskevat käsitykset suomalaisessa mediadiskurssissa. S.73–89. Teoksessa Tammi, Tuukka & Raento, Pauliina (toim.): *Addiktioyhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 2012.
- Hellman, Matilda. *Construing and defining the out of control: Addiction in the media*. University of Helsinki: Swedish School of Social Science, 2010.
- Hellman, Matilda & Room, Robin: What's the story on addiction? Popular myths in the USA and Finland. *Critical Public Health* 25 (2015): 5, 582–598.
- Hellman, Matilda & Karlsson, Thomas: In fear of a reversal back to the spirits drinking era – the 2004 decrease of Finnish alcohol taxes in public discourse. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 29 (2012): 1, 57–78.
- Hirschovits-Gerz, Tanja & Holma, Kari & Koski-Jännes, Anja & Raitasalo, Kirsimarja & Blomqvist, Jan & Cunningham, John & Pervova, Irina: Is there something peculiar about Finnish views on alcohol addiction? A cross-cultural comparison between four northern populations. *Research on Finnish society* 4 (2011): 41–54.
- Jenkins, Henry & Ito, Mizuko & Boyd Danah: *Participatory Culture in a Networked Era: A Conversation on Youth, Learning, Commerce, and Politics*. Cambridge: John Wiley & Sons.
- Johansson, Lennart: Kontroll, kultur, identitet. *Nordisk Alkohol & Narkotiktidskrift* 18 (2001):4, 337–349.
- Kaun, Anne: Regimes of time: Media practices of the dispossessed. *Time & Society* 24 (2015): 2, 221–243.
- Koivunen, Anu & Lehtonen, Mikko: Kuinka meitä kutsutaan? Kulttuuriset merkityskamppailut nyky-Suomessa. Tampere: Vastapaino, 2011.
- Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas: Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä. *Sosiologia* 48 (2011): 1, 34–51.
- Lähdesmäki, Tuuli & Saresma, Tuija: Reframing gender equality in Finnish online discussion on immigration: populist articulations of religious minorities and marginalized sexualities. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 22 (2014): 4, 299–313.
- Mayes, Christopher: *The Biopolitics of Lifestyle: Foucault, Ethics and Healthy Choices*. London: Routledge, 2015.

- Mäkelä, Klaus: Valtio, väkijuomat ja kulttuuri. Kirjoituksia Suomesta ja sosiologiasta. Helsinki: Gaudeamus, 1999.
- Mäkelä, Piia: Has the Boozing Finn been Tamed-Changes in the Relationships between Drinking, Intoxication, and Alcohol-Related Harm When Turning from a Spirits-Drinking Country to a Beer-Drinking Country? *Contemporary Drug Problems* 38 (2011): 4, 517–539.
- Saresma, Tuija: Miesten tasa-arvo ja kaunapuhe blogikeskustelussa. S. 13–34. Teoksessa Harjunen, Hannele & Saresma, Tuija (toim.): Sukupuoli nyt! Purkamisia ja neuvotteluja. Jyväskylä: Kampus Kustannus, 2012.
- Sobieraj, Sarah & Berry, Jeffrey: From incivility to outrage: Political discourse in blogs, talk radio and cable news. *Political Communication* 28 (2011): 1, 19–41.
- Stromer-Galley, Jennifer & Wichowski, Alexis: Political discussion online. S. 168–187. Teoksessa Burnett, Robert, Consalvo, Mia & Ess Charles (toim.): *The Handbook of Internet Studies*. Chichester: Wiley-Blackwell, 2011.
- Sulkunen, Pekka: *The European New Middle Class. Individuality and Tribalism in Mass Society*. Aldershot: Avebury Academic Publishers, 1992.
- Sulkunen, Pekka: The liberal arguments. S. 67–91. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Sutton, Caroline & Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina (toim.): *Broken Spirits. Power and Ideas in Nordic Alcohol Control*. Helsinki: Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 2000.
- Sulkunen, Pekka: *Saturated Society. Governing risk and lifestyles in consumer culture*. London: Sage, 2009.
- Sulkunen, Pekka & Sutton, Caroline & Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina: Introduction. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Sutton, Caroline & Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina (toim.): *Broken Spirits. Power and Ideas in Nordic Alcohol Control*. Helsinki: Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 2000.
- Törrönen, Jukka: Juomisen vapaus ja vastuu. Sosiosemitoittainen analyysi alkoholipoliittisesta liberalismista maallikkoajattelussa. Helsingin yliopisto: Sosiologian laitoksen tutkimuksia No. 234, 1999.
- Törrönen, Jukka: Between public good and the freedom of the consumer: Negotiating the space, orientation, and position of Us in the reception of alcohol policy editorials. *Media, Culture & Society* 23 (2001): 2, 171–193.
- Van Laer, Jeroen & Van Aelst, Peter: Cyber-protest and civil society: the Internet and action repertoires in social movements. S. 230–254. Teoksessa Jewkes, Yvonne & Yar, Majid: *Handbook of Internet crime*. London: Routledge, 2010.
- Warpenius, Katariina & Sutton, Caroline: The ideal of alcohol-free society. Teoksessa Sulkunen Pekka & Sutton, Caroline & Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina (toim.): *Broken Spirits. Power and Ideas in Nordic Alcohol Control*. Helsinki: Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 2000.

TIIVISTELMÄ

Matilda Hellman & Anu Katainen: Alkoholipoliittinen liberalismiksi nettiraivon aikakaudella – Tapaus #viski

Helsingin Sanomat julkaisi lokakuussa 2014 virheellisen uutisen, jonka mukaan aluehallintovirasto olisi kieltänyt viski-sanana käytön olut- ja viskitapahtumaa käsittelevissä yksityisissä blogikirjoituksissa. Tarkastelemme artikkelissa sosiaalisessa mediassa ja sanomalehtien keskustelupalstoilla syntynyttä protestia esimerkiksi alkoholipoliittisesta liberalismista 2010-luvulla, jolloin poliittisen keskustelun keskeisinä areenoina toimivat erilaiset nettiympäristöt. Tarkastelemme, minkälaisia rajanvetoja ja vastakkainasetteluita viskikohussa nousee esiin ja keitä ovat tämän päivän alkoholipoliittisen keskustelun ”me” ja ”muut”. Protestissa oli kyse yksilön vapauden ja valtiovallan vastakkainasettelusta, joka kuuluu suomalaisen alkoholipoliittisen keskustelun perinteisiin teemoihin. Kiinnostavaa viskikohun tapauksessa oli reaktioiden räjähdysvoima ja laa-

juus sekä kosketuspinnat viime aikojen ajankohtaisiin poliittisiin kysymyksiin. Viskikohuun liittyvissä nettikeskusteluissa vastustettiin kontrolloivan alkoholipoliitiikan lisäksi laajaa julkista sektoria sekä valtion puuttumista markkinoiden toimintaan. Uhkakuvina nähtiin Suomen taantuminen diktatuuriin ja ikuisen talouslamaan. Viskikohun ehkäpä kiinnostavin juonne liittyy siihen, millä tavalla kuva ”suomalaisen holhousvaltion” synnystä kytkettiin sukupuoleen ja esitettiin nais-sukupuolen projektina. Keskusteluista välittyi kaipuu perinteiseen patriarkaaliseen järjestelmään, jossa nainen ei puutu miehen vapauden alaan, jota alkoholinkäyttö keskusteluissa symboloi. Viskikohussa on yhtymäkohtia tämän hetken populistisiin poliittisiin diskursseihin, mutta lisäksi kohu herättää kysymyksen, kuinka suuressa määrin sosiaalisen median ilmiöiden taustalla ovat erilaiset etujärjestöt taloudellisine intresseineen pikemminkin kuin aktiivisten kansalaisten spontaanit reaktiot.